

ה. אכתבים

מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

איגרת הדרכה לחברי "בית ועד לחכמים" בירושלים

א.

ההתארגנות של מצוייני ישיבותיה של ירושלים עיה"ק, "בית ועד לחכמים" — לעידוד ההתפתחות הרוחנית וליזמה תורנית-צבורית, שהתחילה בקיץ של שנת תרס"ד וקבלה תנופה מעשית בשנת תרס"ח,* זכתה לתשומת לב ולברכה נאמנה מצד מרן הגראי"ק קוק זצ"ל, ומאד מרשימה האיגרת עשירת התוכן אשר שלח להם, שבה מוסברת גם ההבחנה המעמיקה בין תורת ארץ ישראל ותורת חוץ לארץ (ראה "אגרות הראי"ה" ח"א, עמ' קי"א-קי"ד). והנה נמצאה עתה כגנוזי בית הרב, איגרת נוספת אשר נכתבה בכ"ט אלול תרס"ח, והיא המשך נהדר לזו שקדמה לה כתוכנה העשיר והמרומם.

המלה ד' משה צבי נרי"ה

כ"ט אלול, תרס"ח [יפו]

שנה טובה ומעוטרת בכתובה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, לכבוד קהלא קדישא די בירושלים עה"ק, ידידי וחביבי, כחותם על לבבי, הרבנים הגדולים בתורה וביראת שמים, יראת ד' ברה ובכל מדה טובה ויקרה, חברי 'בית ועד לחכמים' בעי"ק ותפארתנו תובב"א — שלוי וברכה!
ראש כל דבר, אבקש סליחתכם, אחי היקרים, על איחוד תשובתי על מכתבכם היקר

* על תכנו ועל פעולותיו של "בית הועד לחכמים" ותוצאותיו הברוכות, ראה בהרחבה בדבריו של איש ירושלים, הרב מנחם מנדל פרוש ז"ל בספרו "בתוך החומות" מעמ' 68 עד עמ' 156.
בראש בית הועד עמדו בעלי תריסין מעולים, מבין הדור הצעיר יותר של חכמי ירושלים: הרב ר' אברהם אהרן פדאג ז"ל; הרב ר' יונה ראם ז"ל; הרב ר' זרח אפשטיין ז"ל; הרב ר' יעקב משה חדל"פ ז"ל; והמוכיר הרוח החיה היה הרב ר' ישראל פורת, אכן שורה נכבדה של דמויות תורניות רעננות אשר אמנם תפסו אח"כ מקומם הראוי להם בהנהגה ובהדרכה הרוחנית.

מיום א' ח"ו, כי הקיפוני טרדות שונות ומרובות, ובשום אופן לא יכולתי למלא את חובתי נגד הדרתם, החביבה ויקרה עלי, כמשפט לאוהבי.

ובעיקר הענין, בטח יודיעכם עתה ידידנו הרב הגדול ר"י [יונתן] בנימין הורוויץ שי, את הדברים אשר נדברנו בזה בהיותו פה עמנו. ומכל מקום ריש מילין, ואמר עוד הפעם עם הספר, כי כשאני לעצמי איני מוצא כלל מה שאוכל להיות להועיל לת"ח מצוינים שכמותם ידבו, וקנקני קנקן ריקן ומימי מי-מערה מעטים בכמות ואיכות, כאשר אדע נפשי. דק כאשר נוכחתי, כי דברי אשר אדבר לפעמים מקירוה לבי, אחרי העיון והמחשבה הארוכה, מלבבים ומעודדים לצד עליון, את הנפשות היקרות של ת"ח מצוינים, אשר באו בחברתי, ולפעמים מתעוררים הם, ע"י השפעת הדברים, לסלול מעצמם נתיבות בדרכי החיים לתורה ולתעודה, על כן איני חושך את מחשבותי ודעותי, ומדבר אני אותם באוזני כל בעל שכל וישר לב המזדמן לי. אבל סוף כל סוף, אין בדיבורי בעצמם כדי להחיות בהם את הדוח הנחלי, כי אם אחרי אשר יהיו מתקבלים להגשים אותם במעשה ובפועל. אם כן לא בדברים ובדרשות אוכל לשרת את כבוד הדרתכם, כי אם בשיתוף תמידי במעשה ובהנהגה.

אפרש את דברי מעט: כבוד מעלתם יודעים, הנני תמיד מכריז, כי עלינו לשים לב על כל התלונה של גדולי הדורות אשר מעולם, שצעקו על העזיבה של המאור הפנימי שבתורה, שממנו נדע את ד', ובו צרור החיים צרור במילואו וטובו. הקובלנא אמנם נחלקה לשלש צעקות: (א) על דבר לימוד הקבלה וחכמת האמת; (ב) על דבר לימוד המוסר וחכמת המדות; (ג) על דבר לימוד ההגיון והחכמה השכלית. בין כל אחד מהמכריזים הללו נמצא נטיות שונות, ולפעמים אחד קורא תגר על המקצוע של זולתו, ועד קרוב לימינו היתה הדרך הכבושה, שכל מי שנדבו לבו לתור בחכמה, בפנימיות התורה, ברר לו מקצוע אחד, או קבלה או מוסר או חכמה. והחילוק הזה גרם שברכות הזמן, התלמידים המקבלים ביחוד את השפעתם מפי ספרים ולא מפי סופרים — הלכו ונתקטנו הרבה מרבתיהם, ולא יכלו לעמוד על סוף דעתם, מצא כל אחד במקצוע שלו ניגוד להמקצוע של חברו. והניגודים בעצמם היו כמין תנאים מוכרחים, להשלמת השיטה הבלתי משוכללת כראוי, עד שבהמשך הזמן נתקבלו על הדעת רק הניגודים, ובלבבות רבים נשאר הטענות השוללות של כל הצדדים, עד שהקבלה נעזבה מפני הטענות, שבעלי המוסר והמחקר אומרים שהמקצוע שלהם הוא העיקר, שהכל מושרש בו, וממילא אין ללכת בגדולות ונסתרות; המוסר נעזב, מפני שבעלי הקבלה אומרים שעיקר הכל היא הידיעה והכונה של הנסתר, וכל מה שזולת זה הוא רק עראי וטפל; והחכמה השכלית נעזבת, מפני ששתי הכתות אומרות שרק בהן או באחת מהן תלויה כל הישועה, הפרטית והכללית, אם כן רק מעמסה וחשש היזק הוא ללכת בחכמה השכלית ולעיין בכל הספרים שנבנו על פיה.

אבל מה שהיה אפשר לשאת בדומיה עד כה, אי אפשר לנו עוד. היבוסת הגדולה, שגרמה העזיבה הכללית של אלה היסודות השלשה, גרמה לנו כל התלאה הנוראה, שאנחנו עומדים ומרעידים עליה, באה"ק ובארצות הגולה. ואין לנו דרך, כי אם לשוב ולבסס את עמוד התורה המעשית, תורת ההלכה של תלמוד התלמודים והפוסקים וכל התלוי בהם, על הבסיס החזק של שלשת העמודים יחד, שרק בהאגדם יחד הם משלימים זה את זה. הקבלה, המוסר והחכמה, וכל מקצוע שבהם, צריכים הם להעבד כראוי, בכשרון ובשקידה, או יגלו האורות הללו את אורם על כל התורה כולה ועל כל

החיים כולם. כל חמדה, שהפה יכול לדבר והלב יכול לחשוב, מצויה היא בהתאגדות הקדושה הזאת. ויען אשר ימים רבים עברו ולא נשמע דבר זה מפי גדולי ישראל, ומרבים היה נשמע ג"כ ההפך מזה, על כן יודע אני שקשה מאד שיתן מקום לדברי, דברי ננס כנגד ענקים. אבל כשאני לעצמי, לצורך הנהגה, איני חש על שום טוען ושום טענה, והנני עמל תמיד, ברעיון ומעט בכתב ובמעשה, איך להרגיל את הנפש, שלא יהיו שלשת הקשרים האלו מתנתקים זה מזה, ויהיו תמיד מאוחדים אחדות דודים ורעים. אבל, אם אבוא להכריע אחרים, אשר יבקשו לדון בדברי, על פי הכרעות דעות הנאמרות בין הבריות ונתלים באילנות גדולים — מה כחי כי איתל לזה? עד אשר יערה עלינו רוח ממרום והאמת והשלו' יהיו דבר מובן לכל.

על כן חשבתי כי צמאה נפשי מאד להתחלת אור חדש, של קיבוץ כל האוצר הרוחני מאוד ד' אשר עמנו וההזרחה מאורו על ישראל ועל העולם, שיהיה מתנוצץ מעיר קדשנו ותפארתנו, וכשם שהאיר ד' פניו לעמו להחל את ראשית צמיחת קרן ישועה בקץ מגולה החמרי, של נשיאת פירות וענפים על הרי ישראל בימינו, שאע"פ שכמוהו כאין הוא נגד הישועה — אפילו החמרית — שאנו אסירים לתקותה, מכל מקום בתמינה היא ואתחלתא דגאולה היא לכל משכיל ומבין על דבר אמת, כך ראוי לנו שנעשה מצדנו אתחלתא לגאולה הרוחנית, העתידה לצאת מציון על כל העולם כולו, על ידי זריחת אור-ד' אשר באוצר חיים, שבנשמתם של ישראל, המשתלבת ע"י העסק בגנוי-תורת-אמת, בלב טהור, ברוח גבורה, בענוה ואהבת אמת, ע"י תריץ סמכיי-קשוט של מוסר ותכמה, המסעדים את הנשמה, לעמוד בהיכל ד' ולחזות בנעמו. ואל נבזו ליום קטנות, הקטן יהי' לאלף והצעיר לגוי עצום.

אבל התחלת הסדר בזה, והסרת כל אבני המכשול שבדרכים ההולכים אל ערך-גן-ד', צריכות הן להעבר תחילה ע"י חליפות-אגרות בינינו. כמובן, הנני בטוח שהאגרות תהיינה בע"ה נדונות בעיון וחיבה, כראוי לדברים הללו העומדים ברומו של עולם. ואז, כשהסדר של מכתבים יביא בעצמו את הצורך לדיבור של חבה, הנני, בעזרתו ב"ה, ועליתי בל"נ אל עיר קודש אלקינו להתענג על טוב ד', בידידות אוהבים נאמנים, דורשי ד' ברוח עצה, חכמה וגבורה, בחבלי אהבה של ענוה קדושה ויראת חטא, כדי להתחיל ברוממות קרן לציון ולאה"ק בכללה, בהארת אור תורה ממנה להחיות עם רב. ודעו נא אהובי, שדוקא הדברים היותר עליונים — הם הם שיכולים לרדת לעומק-תחתית, להחיות את הדור, אשר נפל לכירא עמיקתא, בור-שאון וטיט-הגון. ועל ידי האור הגדול, הפונה לגאולה וישועה, יתישרו נתיבות רבות בעומקה של הלכה גם כן, לשום מחשך לאור ומעקשים למישור, והתורה תהא מתחלת לשוב על לומדיה, והוגי תורה ימצאו בקרבם אמץ לבב וגבורת אמת, ליסד ספרות, גדולה וקדושה, שתהיה ראויה באמת להנהיג את הדור ולהכשירו לפורקן ולפרות ולחירות אמת — אל תקרי קרות אלא קרות.

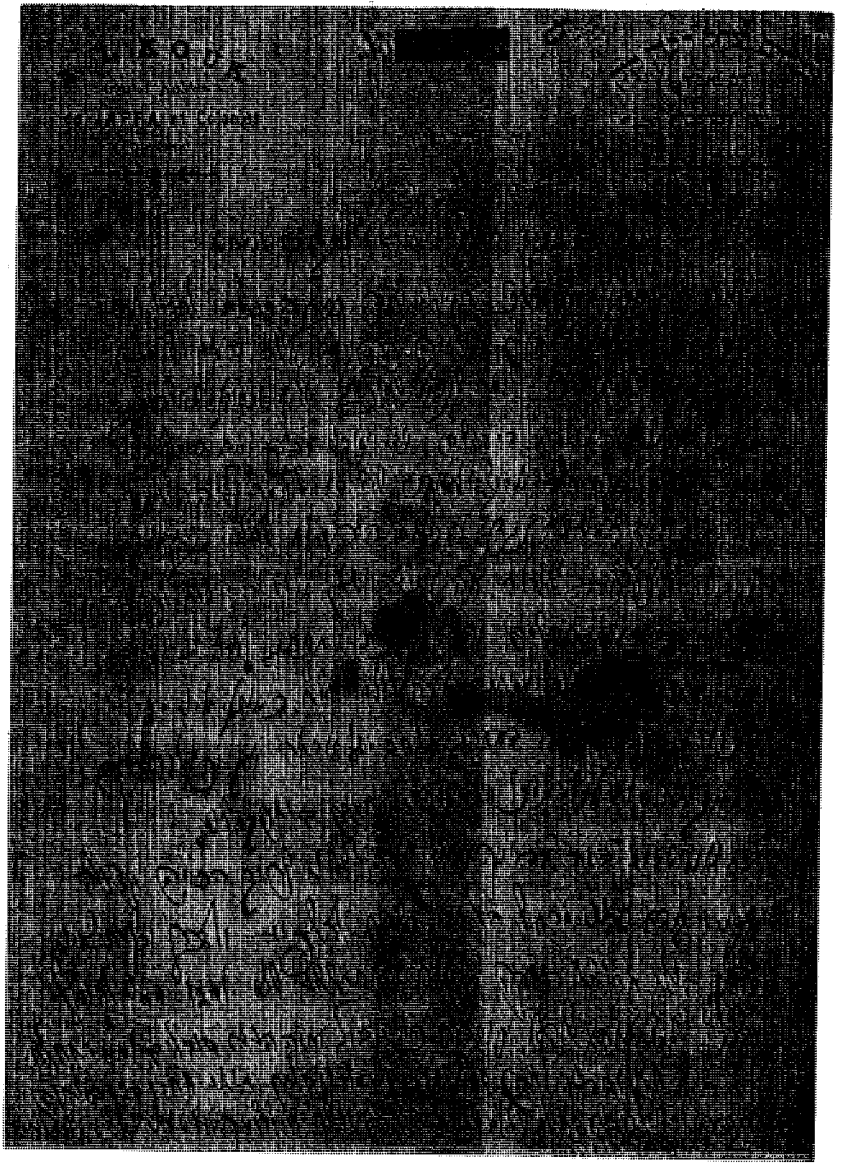
הנה כן חשבתי מראש, להקדים את הכתיבה לדיבור, אמנם נשתנתה בזה דעתי קצת על פי הרצאתו של אהובנו הרב הורביץ נ"י. בכל זאת הנני מצפה על דבריהם האהובים, שאחפץ לדעת מתוכם לא רק ענינים כוללים, המורים על חפצכם הטהור הכללי לעבודת ד', טהורה ורוממה, אשר ידעתי זה מכבר, כי אם על איזה ענינים פרטיים, המציינים את מגמת לבכם ביסוד בית-הועד, למען אדע עד כמה הננו

מתקרבים אל הנקודה המאחדת אותנו, לעדור בלב אחד לאבינו שבשמים שוכן בציון, המרומם על כל ברכה ותהלה, ב"ה.

הנני חותם את דברי באהבה רבה, אהבת נפש לאחי ורעי הנעימים, אשר בנועם די' הננו מתקשרים באהבים, עם צדיקים יכתבו ויחתמו לחיים טובים, מתוקנים וערבים, ונוכה במהרה לחזות ביקרת תפארת צור ישראל יושב הכרובים, מפואר בפי כל בשער בת רבים, מלך ביפיו וארמון על משפטו, ורוח חיים מאור פני מלך חיים יפוח בכל עו וטהר, לשובב נפשות בני אלהים חיים בארץ חיים, במהרה בימינו בקרוב, כנפשכם היקרה ונפש מברככם מקרב לב עמוק בידידות אמת והדרת כבוד, הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

ב.

בהמשך לאיגרת חשובה זו של הרב, שנכתבה בערב ראש השנה, נמצא מכתב המצורף בזה, שכתב הרב מיד בצום-גדליה, אל אחיו הצעיר רבי שמואל ז"ל, אשר גר בירושלים, ומתוך כותלי דבריו אנו למדים, שהרב אשר לא-פעם עיפה נפשו ממלאכת הרבנות השוטפת, הטורדת אותו מעולמו הפנימי-הרוחני, והשתוקק לתת דרוד למרחבי תעופותיו העיוניות המגוונות, הנה כאן מצא נקודת-אחיזה ופתח-תקוה לעלות ירושלימה ולעמוד בראש ועד חכמים זה, וכנראה שמסביב לצד המעשי התנהלו השיחות עם הרב יונתן בנימין הלוי הודוביץ ז"ל.

ב"ה יום ג' חדש תשרי תרס"ט

אח יקר אהוב ונכבד הרש"ק שליט"א, שלו' וברכה וגמח"ט, מכתבך היקר המלא דעה והשכל הגיעני, והנה כבר הסכמתי לחדול לעת עתה מהשתקעות בענין הישיבה פה. עד אשר יראני ד' מוצא נכון איך לבסס את כל מה שנפשי שואפת אליו. וכמובן שאשתוקק מאד להחל איזה עבודה בירושת"ו, אבל עודני מסופק אם המקשיבים יהיו מטים לרוח אשר אבקש להטותם, שיש בו מלחמה על ההרגל והרפיון, לבד המלחמה שצריך לאסור נגד הנטיות הבהמיות שכל דבר מרום וקדוש נתקל בהן, אפילו בשעה שאין אנו חייבים לפרוץ לפנינו דרכים חדשים. ההנה ערכתי מכתב לה"ה נ"י ולחברי בית הועד, בתור תשובה על מכתבם מר"ח אלול אלי. כמובן איני יכול לכלול עיקר מחשבותי במכתב אחד, אבל אראה איך יפעלו הדברים, ומתוך ההערות אולי אוכל לעמוד על הענין ביותר קירוב. מה שאני טרוד בזה בדאגה, הוא מה שאני צריך הכנה גדולה בעניי קודם שהנני מרגיש בעצמי כשרון להשפיע ולדבר, ובשעה שאיני מוכן הנני מרוצץ הרבה ברוח, וחוששני שלא ילמדו ממני להוסיף ריצוץ על רציצותם שהיא עוברת כל גבול, ומזה הננו סובלים, ומכל מקום תוחלתי לד' היא שיעודדני למען שמו ולמען עמו ונחלתו. הנני אחיך דבק באהבת נפשך מצפה לראותך בשמחת לב, ליום שמחת ישוע הבן של ש"ח |שאל-חנא| שי' למז"ט הבעל"ט, ומז"ט וכל טוב לכולנו בעז"ה.

אברהם יצחק ה"ק